

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

31 maart 2009

GEDACHTEWISSELING

over het Landbouwrapport 2008

VERSLAG

**namens de Subcommissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid
uitgebracht door mevrouw Tinne Rombouts**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Jos De Meyer.

Vaste leden:

de heren Stefaan Sintobin, Frans Wymeersch;
de heer Jos De Meyer, mevrouw Tinne Rombouts;
de heren Karlos Callens, Jul Van Aperen;
de heer Bart Martens, mevrouw Els Robeyns.

Toegevoegde leden:

de heer Jef Tavernier;
de heer Mark Demesmaecker.

INHOUD

	Blz.
I. Toelichting.....	4
1. Belangrijkste landbouwsectoren van Vlaanderen	4
1.1. Varkens.....	4
1.2. Rundvee.....	5
1.3. Pluimvee.....	5
1.4. Tuinbouw.....	5
1.5. Akkerbouw	6
2. Sociaaleconomische situering van landbouw in de omgeving.....	6
3. Landbouwbeleid.....	7
4. Visserij	8
5. Agrobusinesscomplex	8
II. Vragenronde	9

DAMES EN HEREN,

Op dinsdag 10 februari 2009 hield de Subcommissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid een gedachtewisseling over het Landbouwrapport (LARA) 2008 met de heer Dirk Van Gijsegheem, coauteur en afdelingshoofd Monitoring en Studie van het departement Landbouw en Visserij.

I. TOELICHTING

De heer *Dirk Van Gijsegheem*, afdelingshoofd Monitoring en Studie van het departement Landbouw en Visserij, wijst erop dat het Landbouwrapport een tweejaarlijkse decretale opdracht van zijn departement behelst. Het rapport is begin januari 2009 op AgriFlanders aan de minister van Landbouw overhandigd en geeft een stand van zaken over land- en tuinbouw, visserij en agrovoedingssector.

Uit het rapport 2008 blijkt dat de landbouw wereldwijd terug is van weggeweest. Factoren die daarbij van belang bleken, zijn de gestegen prijzen voor agrarische producten en levensmiddelen, de discussie over voedselzekerheid, de biobrandstofproductie, de schommelingen waaraan de diverse landbouwsectoren onderhevig zijn, en het verloop van de WTO-onderhandelingen (WTO: World Trade Organisation of Wereldhandelsorganisatie). De spreker stelt dat landbouw en voedsel onlosmakelijk verbonden zijn met de uitdagingen van de mensheid in de 21e eeuw: bevolkingstoename, milieuproblematiek, klimaatwijzigingen, honger en gezondheid.

De toename van de wereldwijde landbouwproductie is in de laatste veertig jaar vooral te danken aan een verbetering van het rendement, verklaart de heer Van Gijsegheem. Internationale waarnemers geloven dat de productiviteit verder kan stijgen als de agrarische arbeidskrachten voldoende opgeleid worden, als er technologieën beschikbaar worden gesteld, en als de prijssignalen niet door politieke instabiliteit verstoord worden. Consumptie en productie zouden ongeveer gelijke tred houden en de consumptie van vooral dierlijke eiwitten zou in de lift zitten door onder meer de opkomende welvaart in landen als China en India.

Prijzen voor landbouwproducten en levensmiddelen zijn in 2007 en een deel van 2008 aanzienlijk gestegen, maar daalden in de tweede helft van 2008. Oliën, vetten, granen en zuivel werden veel duurder op de wereldmarkt in 2007, licht de spreker toe. Dat was te wijten aan tijdelijke maar ook structurele oorzaken. Er was sprake van een toenemende vraag vanuit landen met een snel groeiende economie, tegenvallende oogsten door droogte, een gebrek aan aandacht voor de landbouw in de laatste jaren –

vooral in ontwikkelingslanden – en een vermindering van de overschotten door politieke hervormingen. Vooral structurele factoren lijken te domineren, stelt de heer Van Gijsegheem. De instabiliteit van de prijzen zal aanhouden, weet hij. De realisatie van de doelstelling om het aantal mensen dat in extreme armoede leeft in 2015 te halveren ten opzichte van het aantal in 1990, komt zwaar onder druk te staan.

Op het vlak van het internationale landbouwbeleid wordt in het kader van de Doha-ronde sinds 2000 binnen de Wereldhandelsorganisatie overlegd over het vrijmaken van de handel in landbouwproducten, industriegoederen en diensten. In juli 2008 sprongen die onderhandelingen af met als grootste struikelblok het landbouwdossier. Er werd geen akkoord bereikt over de mate waarin ontwikkelingslanden hun goederen mogen beschermen tegen een grote stijging van import van landbouwproducten.

1. Belangrijkste landbouwsectoren van Vlaanderen

De heer Van Gijsegheem licht de cijfers voor de Vlaamse land- en tuinbouw toe. Het LARA brengt de voornaamste land- en tuinbouwsectoren in kaart, stelt hij. De eindproductiewaarde van de totale verkoopsoactieve land- en tuinbouwsector in Vlaanderen in 2008 is geraamd op 5 miljard euro. Dat is een status-quo ten opzichte van 2007, maar behoort wel tot de hoogste waarden van de laatste tien jaar.

Veeteelt is in Vlaanderen goed voor 58 percent van de agrarische eindproductiewaarde en wordt gevolgd door de tuinbouw met 32 percent en akkerbouw met 10 percent.

1.1. Varkens

Binnen de veehouderij is de varkenshouderij het belangrijkste, met bijna een kwart van de totale productiewaarde van de land- en tuinbouw in Vlaanderen en haast 43 percent van de waarde van de hele veeteeltsector. Die beslaat 1,2 miljard euro. Uit de evolutie blijkt dat de hoogste waarden ooit werden genoteerd in 1997 en de laagste in 1999. Die jaren werden tevens zeer hoge en zeer lage prijzen gehanteerd. Er zijn in Vlaanderen 5,9 miljoen varkens. Het aantal bereikte een absoluut maximum in 1999. Tot en met 2004 vond een sterke daling plaats, vooral als gevolg van het milieubeleid. Daarna is er min of meer sprake van een stabilisatie, met nog slechts een heel lichte daling. Het aantal varkenshouders vertoonde een voortdurend sterk dalende tendens en ging tussen 1997 en 2007 met maar liefst 40 percent achteruit. In die periode is het aantal varkens met slechts 16 percent afgenomen. Het gemiddelde aantal varkens per bedrijf steeg dus van 700 in 1997 tot

970 in 2007. 2007, begin 2008 en begin 2009 kunnen als crisisperiodes voor de varkenshouderij worden aangestipt, stelt de heer Van Gijsegheem. Dat is voelbaar in de vermeerdering, maar ook in de afmesting staat de rendabiliteit sterk onder druk. Dat is een gevolg van de te lage biggenprijs, de matige maar niet uitzonderlijke prijs voor vleesvarkens en de sterke stijging van energie- en voederkosten.

Behalve de kostenstijging en de prijsvorming ziet de varkenshouderij zich volgens de spreker ook geconfronteerd met belangrijke uitdagingen inzake milieu. De spreker refereert in dat verband aan de mestproblematiek en de ammoniakemissie. Het nieuwe mestbeleid omvat bepalingen voor bemesting, afzet en verwerking, een derogatiemogelijkheid, verhandelbare nutriëntenemissierechten en voorziet in de mogelijkheid tot uitbreiding mits mestverwerking. Op het vlak van dierenwelzijn zal vanaf 2012 groepshuisvesting van zeugen verplicht worden.

1.2. Rundvee

Bij de grondgebonden veeteelt, zowel melkvee- als vleesveehouderij, bedraagt de productiewaarde 660 miljoen euro voor zuivel, of 13 percent van de Vlaamse land- en tuinbouwproductie.

Zuivel is het op een na belangrijkste product binnen de veeteeltsector en de Vlaamse land- en tuinbouw, na varkensvlees. De productiewaarde piekte volgens de heer Van Gijsegheem in 2007 en daalde in vergelijking daarmee wel in 2008, maar blijft hoog in vergelijking met de jaren daarvoor. De evoluties in de productiewaarde zijn vooral toe te schrijven aan de prijsevoluties, stelt de spreker, want de hoeveelheid melk die kan geproduceerd worden, varieert ten gevolge van het quotumstelsel. Zo was het omzetcijfer voor 2007 zeer hoog en in 2008 daalde het cijfer met ongeveer 5 percent. Ongeveer de helft van de melkaanvoer is afkomstig van melkveebedrijven die meer dan 400.000 liter produceren. Relatief veel producenten komen aan een quotum van minder dan 100.000 liter, maar ze vertegenwoordigen slechts 3 percent in de melklevering. Ongeveer 30 percent van de producenten hebben een quotum tussen 100.000 en 200.000 liter.

In 2008 besliste de Europese landbouwraad het melkquotumstelsel niet te verlengen na 2015. In samenspraak met de landbouworganisaties en de zuivelsector is een Vlaams stappenplan opgesteld dat de melkveesector moet voorbereiden op de nieuwe marktsituatie. Het omvat de maatregelen om tot de afschaffing van de melkquota te komen voor de periode 2008-2015.

De eindproductiewaarde voor rundvlees bedraagt

580 miljoen euro, of 12 percent van de totale Vlaamse eindproductie. Het is het derde belangrijkste veeteeltproduct, na varkensvlees en zuivel. Op de lijst van land- en tuinbouwproducten staat het op vier.

Na een crisisjaar in 2001 met het BSE-probleem, is de productiewaarde hersteld. In 2008 is ze licht gedaald, maar ze is boven de waarde van 2006 gebleven. De prijs van vleeskalveren kende een positieve evolutie, terwijl de prijs van volwassen dieren daalde na een sterke prijsstijging in 2006.

Het aantal runderen in Vlaanderen is in tien jaar met bijna 20 percent gedaald. Tegelijk heeft zich een verschuiving voorgedaan van runderen voor melkproductie naar runderen voor vlees. Meer dan 30 percent van de Vlaamse landbouwbedrijven is gespecialiseerd in de rundveehouderij. Het aantal bedrijven dat runderen houdt, is sinds 1997 ook gedaald met zowat een derde. Tegelijk steeg het gemiddeld aantal runderen per bedrijf met een kwart tot 79 dieren in 2007.

1.3. Pluimvee

De pluimveesector kan men indelen in drie activiteiten, legt de heer Van Gijsegheem uit: vermeerdering, productie van consumptie-eieren en vleesproductie. De eindproductiewaarde voor vleeskippen in Vlaanderen bedraagt 248 miljoen euro. De eierensector is goed voor 145 miljoen euro of 3 percent van de totale eindproductiewaarde. De goede prijzen hebben ertoe geleid dat de eindproductiewaarde in 2007 steeg ten opzichte van 2006. In 2008 is de eindproductiewaarde opnieuw gedaald, maar ze blijft boven het niveau van 2006.

In 2007 zijn er in Vlaanderen 27 miljoen stuks pluimvee, waarvan 10 miljoen leghennen en 17 miljoen vleeskippen. Na een stabilisatie eind jaren negentig, vertoont de pluimveesector een sterk dalende tendens, met in 2007 een terugval tot ongeveer drie kwart van het aantal van 1997. Die trend zette zich door in zowel legkippen als vleeskippen.

Een richtlijn die in 2005 is omgezet strekt ertoe dat de legbatterij vanaf 2012 definitief uit de kippenstal verdwijnt. Alle legkippen moeten vanaf dan in verrijkte kooien of niet-kooisystemen zoals volièrtes of grondhuisvesting. De Europese richtlijn die minimumvoorschriften voor bescherming van vleeskui-kens omvat, moet uiterlijk 2010 in werking treden in de lidstaten.

1.4. Tuinbouw

De tuinbouw is met een eindproductiewaarde van 1,5 miljard euro goed voor bijna een derde van de waarde van de Vlaamse land- en tuinbouwproductie.

Binnen de tuinbouw is de groenteteelt economisch het belangrijkste, gevolgd door sierteelt en fruitteelt. Met sterk variërende resultaten naargelang het product, is de productiewaarde voor tuinbouw in 2008 toch licht gestegen. Dat is te danken aan de fruit- en groentesector. Die stijging wordt bijna volledig teniet gedaan door een daling bij de niet-eetbare tuinbouwproducten.

Qua oppervlakte is de tuinbouwsector een kleinere landbouwsector die ongeveer 8 percent van de totale Vlaamse cultuurgrond gebruikt. De groenteteelt vertegenwoordigt het grootste aandeel in dat areaal, de fruitteelt neemt bijna een derde in. De resterende oppervlakte gaat naar sierteelten. Het aandeel van tuinbouw onder glas schommelt sinds 2001 rond de 4,3 percent van het tuinbouwareaal. Het areaal serres beslaat 2140 hectare.

De heer Van Gijsegheem legt uit dat er een duidelijke behoefte is aan nieuwe vestigingsmogelijkheden, gezien de nood aan vernieuwing en schaalvergroting en de te beperkte plaatselijke uitbreidingsmogelijkheden. Om dat te ondersteunen, wordt het accent voor de volgende jaren gelegd op mogelijkheden van ontwikkeling voor kleine en grootschalige terreinen voor glastuinbouwbedrijven en clusters. Dat impliceert dat glastuinbouwers onderling of in samenwerking met andere sectoren op ruimtelijk vlak samenwerken voor gemeenschappelijke voorzieningen, zoals energie, opvang en behandeling van afvalwater, groenbuffering of afzet van land- en tuinbouwbedrijven.

Bijna 17 percent van de landbouwbedrijven is gespecialiseerd in tuinbouw. Het aantal bedrijven neemt jaar na jaar af, stelt de spreker, net zoals in de andere sectoren. De combinatie van een afname van het tuinbouwareaal en een relatief grote daling van het aantal bedrijven wijst op schaalvergroting. De gemiddelde oppervlakte van tuinbouwgewassen per bedrijf kende in tien jaar een stijging van ruim 50 percent en bereikte in 2007 de 5,4 hectare.

Een belangrijk beleidsinstrument in de groente- en fruitsector is de gemeenschappelijke marktordening (gmo).

De gmo voor groenten en fruit heeft tot doel de Europese groente- en fruitsector concurrerend en rendabel te houden door marktgerichte productie en concentratie van het aanbod. De producentenorganisaties zijn daartoe het belangrijkste middel. Ze kunnen een operationeel programma indienen waarin ze acties opnemen die ertoe bijdragen de doelstellingen van de gmo te bereiken. Er kan Europese steun uitgekeerd worden voor de uitvoering, die neerkomt op een jaarlijks bedrag van ongeveer 45 miljoen euro.

1.5. Akkerbouw

Met een eindproductiewaarde van 500 miljoen euro is akkerbouw goed voor 10 percent van de Vlaamse land- en tuinbouw. Het aandeel is beduidend lager dan dat van andere sectoren.

Bij de individuele gewassen staan aardappelen als belangrijkste factor in voor 43 percent van de productie, gevolgd door granen en suikerbieten. In 2007 heeft de eindproductiewaarde het hoogste peil in tien jaar bereikt. In 2008 is de productiewaarde van akkerbouwproducten met 16 percent gedaald ten opzichte van 2007. Sterke waardedalingen worden genoteerd voor graangewassen en suikerbieten. De productiewaarde van aardappelen blijft nagenoeg ongewijzigd, stelt de spreker. De Vlaamse graanoogst was groter, maar door de gekelderde prijzen kent de productiewaarde een sterke daling. Bij de aardappelsector wordt de toename van prijzen teniet gedaan door een sterke productiedaling. De balans voor suikerbiet is negatief omdat de prijs enorm is gedaald door de suikerhervorming. De inlevering van quatum deed ook de productie zwaar afnemen.

Een derde van de Vlaamse cultuurgrond is bestemd voor akkerbouw. Graanteelt neemt daarvan het grootste deel in, gevolgd door aardappelen en suikerbieten.

2. Sociaaleconomische situering van landbouw in de omgeving

De heer Van Gijsegheem bespreekt vervolgens de land- en tuinbouwsector als geheel, en de sociaaleconomische waarde ervan. Ook de verhouding tot de omgeving wordt onder de loep genomen.

De land- en tuinbouwsector telde in 2007 32.000 bedrijven, stelde 47.000 voltijdse arbeidskrachten te werk en bewerkte 622.000 hectare. Over een periode van tien jaar is het aantal bedrijven gestaag afgenomen met 3 percent per jaar. Tegelijk vindt een voortdurende schaalvergroting plaats. Ten opzichte van 1997 is de gemiddelde bedrijfsoppervlakte gegroeid tot 19,5 hectare per bedrijf. Dat is een toename met 37 percent. Het grootste areaal is in gebruik voor de teelt van voedergrassen, analoog met het belang van de rundveehouderbedrijven in Vlaanderen, opert de heer Van Gijsegheem.

2008 werd gekenmerkt door sterk stijgende kosten. Een eerste raming wijst in de richting van een stijging van 14 percent van het intermediair gebruik. Vooral de gestegen kosten voor veevoeder, energie en meststoffen wegen zwaar op de inkomensvorming. Na verrekening van subsidies en afschrijvingen evolueert de netto toegevoegde waarde tegen factorkosten sterk in negatieve zin ten opzichte van

2007. De heer Van Gijsegheem merkt op dat het aantal arbeidskrachten verder afneemt, wat de netto toegevoegde waarde per arbeidseenheid met 31 percent doet afnemen. De netto toegevoegde waarde behelst het globale inkomen van land- en tuinbouwactiviteiten en omvat de vergoeding voor grond, kapitaal en arbeid.

De landbouwconjunctuurindex van najaar 2008 dook onder de nullijn, terwijl hij in het voorjaar standhield op 0,5. Dat is volgens de spreker geen verrassing, gezien de economische evolutie in alle andere sectoren. De algemene economische recessie en de verhoogde energieprijzen spelen een grote rol.

Het arbeids- en bedrijfsinkomen wordt berekend op basis van de boekhouding van een 700-tal Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven die deel uitmaken van het landbouwmonitoringnetwerk. Het familiale arbeidsinkomen per familiale arbeidskracht bedroeg in 2006 ongeveer 30.000 euro. Analyse van het bedrijfsinkomen van alle productierichtingen ten opzichte van het gemiddelde inkomen in de Vlaamse landbouw, leert dat de varkensteelt een sterk resultaat heeft neergezet in 2006. De vleesveesector blijkt het minst rendabel.

Voor de tuinbouwsector bedraagt het gemiddelde arbeidsinkomen per volwaardige arbeidskracht ongeveer 26.500 euro in 2006. De sterke resultaten voor de fruitsector en de zwakke inkomenspositie van de snijbloemensector vallen op, stelt de spreker.

De gemiddelde leeftijd van de bedrijfsleiders van beroepslandbouwbedrijven bedraagt in 2007 48 jaar. Die is over een periode van tien jaar continu gestegen tot 2006. De leeftijdspiramide wijst uit dat de basis waarop nieuwe landbouwers kunnen binnenkomen, zeer klein is. Slechts 3 percent van de bedrijfsleiders is jonger dan 30 jaar, 7 percent is ouder dan 65 jaar. Het gros is tussen 40 en 45 jaar en slechts 14 percent van de bedrijven met een bedrijfsleider van meer dan 50 jaar, heeft ook een vermoedelijke opvolger. De opvolging stelt vooral problemen bij economisch kleinere bedrijven.

Het leeftijdsprobleem leidde er in 2005 toe dat een project werd opgestart met de titel 'Jonge Landbouwers in Dialoog met het Beleid'. Na zeven dialoogdagen is in oktober 2006 het Jongerenactieplan opgemaakt, dat concrete acties vooropstelde om de grootste knelpunten op te lossen. Het is opgebouwd rond vier hefbomen: onderwijs en vorming, bedrijfsovername, innovatie en toekomstgericht beleid. Het Vlaams Parlement keurde het plan goed en nam het op in zijn werking.

44 percent van de bedrijfsleiders heeft enkel praktische ervaring, 23 percent volgde een basisland-

bouwopleiding en 23 percent volgde een volledige landbouwopleiding aan universiteit of hogeschool. Vooral de kleinere bedrijven worden geleid door mensen die enkel op praktijkervaring kunnen bogen. Hoe groter het bedrijf, hoe hoger doorgaans de opleiding van de bedrijfsleider, stelt de heer Van Gijsegheem.

Landbouw is meer dan andere sectoren verbonden met de fysieke omgeving. Landbouwers verbouwen het land en werken rechtstreeks met de grondstoffen en in het milieu, maar vervuilen ook de omgeving met productiefactoren zoals nutriënten en bestrijdingsmiddelen. Die verontreinigen bodem, water en lucht en bedreigen de biodiversiteit. Het milieuraapport laat zien dat de landbouw de laatste jaren milieuvriendelijker produceert. Bij een stijgende landbouwproductie is er een dalend gebruik van pesticiden en nutriënten, van water en energie. De erosiegevoeligheid neemt toe. De schaalvergroting van bedrijven en de sinds 2000 afnemende veestapel hebben de daling van brongebruik en emissie versterkt.

Landbouwactiviteiten worden, behalve door fysieke parameters, ook bepaald door sociale factoren, verklaart de heer Van Gijsegheem. Ze bevinden zich niet in een sociaal vacuüm en worden dus beïnvloed door verstedelijking, vertuining en versnippering en andere transformaties op het platteland. Ze worden geconfronteerd met heel wat andere actoren in het buitengebied. Die multifunctionaliteit op het platteland kan hindernissen meebrengen voor de bedrijfsvoering, maar biedt evenzeer kansen, stelt de spreker. Steeds meer wordt het werkveld verruimd naar activiteiten buiten de traditionele onderneming, zoals thuisverwerking en verkoop van hoeveproducten, hoevetoeisme, zorgfuncties en landschaps- en natuurbeheer.

3. Landbouwbeleid

Het belang van het Europees en Vlaams landbouwbeleid is voor een multifunctionele verlener van producten en diensten niet te onderschatten. Het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) van de EU heeft sinds het ontstaan eind jaren vijftig heel wat veranderingen ondergaan, stelt de heer Van Gijsegheem. De hervorming van 1992 en Agenda 2000 hebben een toenemende oriëntatie van markt- en prijssteun naar directe inkomenssteun ingeluid. Milieu en plattelandsontwikkeling kregen meer aandacht.

De 'mid term review' van 2003 voerde voor landbouwers één bedrijfstoelage in, die losstaat van de productie. Om die toeslag en extra bedrijfssteun te ontvangen moet aan de normen voor milieu, voed-

selveiligheid, gezondheid van dieren en planten en het dierenwelzijn voldaan zijn. Bovendien moet alle landbouwgrond uit landbouw- en milieuoogpunt in goede staat worden gehouden. De Europese Commissie wil met de goedgekeurde 'Health Check' het gemeenschappelijk landbouwbeleid verder moderniseren, vereenvoudigen en stroomlijnen. De volgende herziening is verwacht voor 2013 en zal rekening moeten houden met een EU met 27 lidstaten, en met de verschillen in inkomen, landbouwstructuur, marktprijsvolatiliteit, verschillen in zorg om dierenwelzijn en attitudes ten aanzien van milieu en landschap.

Het Vlaamse landbouwbeleid zal volgens de spreker nog meer maatwerk vergen. Er moet ook onderscheid worden gemaakt tussen uitdagingen die binnen EU-verband moeten worden aangepakt en wat op regionaal niveau moet worden ingevuld. Het voldoen aan Kyoto-normen, millenniumdoelstellingen, het behoud van handelsnormering, criteria van voedselveiligheid blijven een Europese aanpak vergen. Het Vlaamse landbouwbeleid kan zich ontwikkelen met oog voor de verdere ontwikkeling van performante ondernemingen die de concurrentie op de wereldmarkt aangaan en bedrijven die kiezen voor verbreding of agrarisch natuurbeheer.

Het GLB heeft twee pijlers: het markt- en inkomensbeleid en het plattelandsbeleid. In 2007 is in Vlaanderen iets meer dan 262 miljoen euro uitgekeerd aan rechtstreekse steun aan landbouwers via de eerste pijler. De ontkoppelde steun vertegenwoordigt met ruim 222 miljoen euro bijna 85 percent van het totaal. In de dierlijke sector zijn de zoogkoeienpremie en de slachtpremie voor kalveren nog niet ontkoppeld. De eerste is goed voor 29,5 miljoen euro en de tweede voor ongeveer 6 miljoen euro. Het Vlaamse programma voor plattelandontwikkeling (PDPO) begint met gemeenschappelijk overeengekomen beleidsdoelstellingen te werken. As 1 heeft tot doel het concurrentievermogen van land- en bosbouw te verbeteren. As 2 spitst zich toe op steun voor landbeheer en verbetering van het milieu en as 3 op de verbetering van de leefkwaliteit op het platteland en de bevordering van diversificatie van de economische bedrijvigheid. Er is een methodologische vierde as die gewijd is aan de leaderbenadering.

De totale overheidssteun voor PDPO II bedraagt 668 miljoen euro voor de hele periode 2007-2013. Vlaanderen draagt er 443 miljoen euro toe bij en de EU de rest. Financieel gezien zijn investeringssteun voor landbouwbedrijven en agromilieumaatregelen de belangrijkste onderdelen van het programma. De investeringssteun gebeurt in de vorm van kapitaal- of rentesubsidie en wordt verleend door het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds. Er is een duidelijke stijging waarneembaar in de toegekende investe-

ringssteun van 36,5 miljoen euro in 2004 tot 70 miljoen euro in 2007.

4. Visserij

Het meest recente landbouwrapport wijdt ook een hoofdstuk aan de zeevisserij, een sector die het volgens de heer Van Gijsegheem moeilijk heeft gehad in de laatste jaren. De sector heeft een belangrijke regionale rol. Eind 2007 telde de Belgische zeevisserijvloot 102 vaartuigen, tegenover 107 begin dat jaar en 120 in 2006. Er werken 450 voltijdse bemanningsleden en in de verwerkende sector ongeveer 1400 arbeiders. Ondanks de daling van het aantal voertuigen nam de aanvoer van visserijproducten door Belgische vaartuigen in Belgische en vreemde havens in 2007 toe tot 21.000 ton tegenover 20.000 ton in 2006. De gemiddelde visprijs bedroeg 4,14 euro per kilo. De totale besomming verminderde tot 90,3 euro van 90,7 miljoen euro in 2006. De waarde van de aangelande vis bedroeg in de Belgische zeehavens 79 miljoen euro met een toegevoegde waarde van 42 miljoen euro. De vangstmogelijkheden voor de zeevisserij worden bepaald en beperkt in het gemeenschappelijk visserijbeleid met toekenning van 'total allowable catches' (TAC). Er worden ook visserijbeperkingen vastgesteld. Vanaf 2008 wordt het financieringsinstrument voor de oriëntatie van de visserij opgevolgd en vervangen door het Europees visserijfonds, dat goedgekeurd werd voor de periode 2006-2013.

Aan België werd in 2007 als mogelijke Europese cofinanciering voor deze periode van zeven jaar 26 miljoen euro toegewezen. Het nationaal strategisch plan en het bijhorend operationeel programma waarvoor de Europese cofinanciering kan worden gebruikt, beschrijft de algemene strategie en maatregelen om de sector verder te verduurzamen door minder energiegebruik en de omschakeling naar milieuvriendelijke vistechnieken en om activiteiten te diversifiëren. De Vlaamse zeevisserij heeft zich sinds de jaren zestig ontwikkeld tot een vrij eenzijdige vloot qua visserijtechnieken, met veel aandacht voor dure vissoorten. Die ontwikkeling heeft geleid tot een weinig flexibele vloot die de achillespees van de visserijsector dreigt te worden. Het beleid wil met ingrijpende structurele veranderingen de Belgische visserij op lange termijn leefbaar houden.

5. Agrobusinesscomplex

De structuur en de dynamiek van de land- en tuinbouwsector wordt steeds meer bepaald door de relatie met de rest van de keten. Het landbouwrapport besteedt intussen ook aandacht aan het integrale agrobusinesscomplex (abc). Agrobusinesscomplex

wordt gedefinieerd als de direct en indirect samenhangende economische activiteiten, verbonden met de productie die verwerkingen afzet van een agrarisch product met inbegrip van de agrarische productie, samenhangende toeleverende en dienstverlenende bedrijven. Naast de land- en tuinbouwsector spelen vooral agrarische toelevering, de voedingsindustrie en de handel een belangrijke rol in het agrobusinesscomplex. Kredietinstellingen, de overheid, belangenverenigingen, onderzoek en scholing vervullen een ondersteunende functie. Het Vlaamse agrobusinesscomplex telt ongeveer 45.500 bedrijven, de land- en tuinbouwsector maakt ongeveer 76 percent ervan uit. De rest bestaat voornamelijk uit bedrijven uit de voedingssector en de groothandel in land- en tuinbouwproducten.

In 2006 genereerden de Vlaamse agrobusinessbedrijven 49 miljard euro omzet, een stijging van ongeveer 13 percent ten opzichte van 1995. Daarmee neemt het Vlaamse agrobusinesscomplex ongeveer 80 percent van de totale abc-omzet in België voor zijn rekening. De voedingsindustrie binnen het agrobusinesscomplex staat voor meer dan 53 percent van de totale omzet van het Vlaamse abc. De actoren binnen het agrobusinesscomplex creëerden in 2006 samen ongeveer 6 miljard aan toegevoegde waarde. Dat belooft ongeveer 4 percent van de totale toegevoegde waarde van niet-financiële instellingen in België. Net als bij de omzet is het volgens de heer Van Gijsegheem duidelijk dat een steeds kleiner wordend aantal bedrijven steeds meer toegevoegde waarde genereert.

Het Vlaamse agrobusinesscomplex stelt ongeveer 100.000 werknemers te werk. Van de loontrekkenden in de abc-sector werkt 62 percent in de voedingssector, 15 percent in land- en tuinbouw en 7 percent in groothandel en handelsbemiddeling.

De totale Belgische handel in landbouw- en voedingsproducten heeft een positief handelssaldo. Zowel in- als uitvoer vertoont een stijging. In 2007 was de totale uitvoer goed voor ongeveer 30 miljard euro, de invoer van landbouwproducten beliep 27 miljard euro. Het aandeel van in- en uitvoer van landbouwproducten in de totale Belgische handel bedraagt respectievelijk 9 en 10 percent. De agrarische sector staat in voor een kwart van het totale Belgische handelsoverschot. De handel in landbouwproducten wordt daarbij opgesplitst in handel met EU-lidstaten en met niet-EU-lidstaten. 74 percent van de ingevoerde producten is afkomstig uit de EU. 85 percent van de uitvoer wordt ook binnen de EU afgezet. Frankrijk is zowel voor in- als uitvoer de belangrijkste handelspartner, gevolgd door Nederland en Duitsland. Het Verenigd Koninkrijk en Duitsland dragen het meest bij tot ons handelsoverschot. In de EU staat België op de vierde plaats

voor landbouwwitvoer en op de zesde plaats voor invoer.

De heer Van Gijsegheem hoopt dat met zijn betoog het belang van de landbouwsector voldoende is aangetoond.

II. VRAGENRONDE

Mevrouw *Tinne Rombouts* zag op pagina 91 dat er informatie is opgenomen over het aantal goedgekeurde dossiers en de toegekende overheidssteun voor maatregelen inzake investeringen in de landbouwbedrijven tussen 2001 en 2007. Ze merkte op dat beide lijnen van 2001 tot 2005 sterk uit elkaar lopen en daarna dichter bij elkaar komen. Kan de spreker even toelichten hoe dat komt, vraagt het lid.

Bij de leeftijds piramide wordt duidelijk dat de grootste groep van bedrijfsleiders tussen 40 en 45 jaar zit. Is ook in die groep al een kentering voelbaar inzake bedrijfsovernames, wil ze weten. Ten aanzien van de jongeren zijn al maatregelen genomen, stelt ze. Ook het feit dat kleinere bedrijven vaker niet worden overgenomen of niet overneembaar zouden zijn, roept vragen op. Ze onthoudt uit de commissievergaderingen namelijk vooral dat bedrijfsgroei vaak als iets wordt beschouwd dat moet worden afgeremd, precies omdat ze dan industriële omvang aannemen en niet meer overneembaar zouden zijn. Hoe zit dit eigenlijk?

Het lid is vooral benieuwd naar wat de toekomst brengt. Kan de heer Van Gijsegheem daarin enige verheldering brengen. Zijn er zaken die in het oog springen?

De heer *Mark Demesmaeker* sluit zich aan bij de vraag over de schaalvergroting. Hij wil ook graag weten of de spreker ook cijfers heeft over het Vlaamse aandeel in de Belgische cijfers.

Mevrouw *Vera Dua* vraagt naar de evolutie van het totale aantal landbouwbedrijven. Ook de evolutie van de prijzen interesseert haar. Is dat meer structureel dan vroeger, wil ze weten. Kan de heer Van Gijsegheem wat toelichting geven bij het feit dat de agromilieumaatregelen over een hoogtepunt heen lijken?

De heer *Jos De Meyer* refereert aan de stelling uit het woord vooraf die zegt dat er aan het landbouwrapport een ruime bekendheid moet worden gegeven. Het interesseert hem dan ook wie het allemaal krijgt en of het ook in een meer vulgariseerde vorm te verkrijgen zal zijn. Het lijkt hem in dat verband evident dat jongeren belang kunnen hebben bij de informatie over agrarisch onderwijs. Dat

er ook meer gespecialiseerde informatie is, zoals de landbouwindicatoren, vindt de heer De Meyer vanzelfsprekend.

De heer *Dirk Van Gijseghe*m legt uit dat de grafiek op pagina 91, met de goedgekeurde dossiers en de toegekende steun, weergeeft dat in de eerste periode heel wat grote en lang opgespaarde dossiers uiteindelijk zijn goedgekeurd. De periode daarna omvat ook heel wat veel minder omvangrijke dossiers, stelt hij. Daardoor komen de lijnen dichter bij elkaar te liggen.

Mevrouw *Tinne Rombouts* wil weten of ze correct concludeert dat er geen middelen waren of dat de middelen nog niet werden toegekend.

De heer *Dirk Van Gijseghe*m bevestigt dat in de laatste jaren de beschikbare middelen voor dossiers bij het Vlaams Landbouw investeringsfonds (VLIF) opgelopen zijn.

Er zijn heel wat nieuwe vestigingsaanvragen ingediend in 2008, stelt de heer Van Gijseghe in verband met de leeftijds piramide. Dat heeft veel te maken met de wijziging van de VLIF-regelgeving, stelt hij.

Hij maakt duidelijk dat er een verschil is tussen overnemen en opvolgen. De opvolgingssituatie bij kleine bedrijven ligt zeer moeilijk. Die behelst een opvolging van vader op zoon als zelfstandig landbouwer. Bij kleine bedrijven is dat veel moeilijker omdat het meestal zo goed als onmogelijk blijkt om te overleven van de landbouwactiviteit alleen. Ze worden wel overgenomen, maar worden in dat geval deel van een grotere bedrijfseenheid. Dan kan het nog altijd de zoon zijn die het bedrijf overneemt, maar die dat dan beschouwt als basis om zijn bedrijfszetel uit te bouwen.

Algemeen zet de schaalvergroting zich door, weet de spreker nog, zowel op het vlak van aantal dieren per bedrijf als op het vlak van betaalde oppervlakte in de akkerbouw of tuinbouw. Hij is ervan overtuigd dat het aantal landbouwers in de volgende tien jaar zal blijven dalen en voorspelt een cijfer om en bij 20.000.

Voor de toekomst wordt algemeen aangenomen dat de landbouwprijzen licht zullen blijven stijgen, stelt de spreker. Daarmee zou een grote volatiliteit gepaard gaan, met veel pieken en dalen tussen de diverse jaren. Qua beleid is dat moeilijk, oppert de heer Van Gijseghe, omdat de situatie van de verschillende sectoren niet voorspelbaar is. De vluchtigheid van de inputprijzen voor landbouw en de outputprijzen voor landbouwproducten zou grote schommelingen kennen.

De Europese Commissie heeft ook een volgende hervorming van het landbouwbeleid aangekondigd tegen 2013. De heer Van Gijseghe stelt dat de grote vraag daarbij luidt hoeveel middelen er ter beschikking zullen worden gesteld van landbouw als men weet dat vooralsnog 40 percent van de Europese begroting daarheen gaat. Ook de verdeling over de lidstaten is een raadsel, aangezien de toetreding van nieuwe lidstaten de verhoudingen kan verschuiven. Ze krijgen veel minder steun dan de oude staten en zullen in de volgende jaren zeker vragende partij zijn.

Vlaamse exportcijfers krijgen, blijkt nog steeds heel moeilijk omdat de methodologie zo complex is. Er zou product per product een registratie moeten worden bijgehouden, stelt de heer Van Gijseghe. Dat kan nog niet, stelt hij. De toegevoegde waarde van landbouw wordt grotendeels in Vlaanderen geproduceerd en hij schat dat 70 tot 80 percent van de export ook uit Vlaanderen komt.

De heer Van Gijseghe herhaalt dat het aantal landbouwbedrijven van 45.000 in 1997 naar ongeveer 33.000 is gedaald. Als de trend zich doorzet, zal hun aantal nog kleiner worden.

De knik in de agromilieumaatregelen is vooral te wijten aan het feit dat men aan het einde van de programmaperiode was gekomen, legt de spreker uit. Er waren onduidelijkheden over beheerovereenkomsten en of ze al dan niet zouden worden opgenomen in het nieuwe plattelandsontwikkelingsprogramma, wat terughoudendheid teweegbracht bij landbouwers om zich in te schrijven.

Van het landbouwrapport zijn intussen 800 boeken verspreid. Er is ook duidelijk vraag naar, onderstreept de heer Van Gijseghe, met onder meer al meer dan duizend downloads op de website in een maand tijd. Er wordt een ge vulgariseerde brochure voorbereid in 2009. Dat moet een ruimere verspreiding mogelijk maken. Men denkt er ook aan ze te vertalen in het Engels en Frans. Dat lijkt ook interessant als public relations bij het Belgische voorzitterschap in 2010.

De evolutie van de prijzen is per sector opgenomen. Er zijn grote schommelingen en dat maakt opvolging moeilijk.

De verslaggever,

Tinne ROMBOUTS

De voorzitter,

Jos DE MEYER

